

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА**

ISSN: 1857-7342

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2011**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА**

Издавачки совет

д-р Саша Митрев
д-р Кирил Цацков
д-р Кирил Барбареев
д-р Зоранчо Малиниов
д-р Звонимир Николовски
д-р Трајче Нацев
м-р Александар Донски
м-р Оливер Цацков
м-р Верица Јосимовска

Редакциски одбор

д-р Кирил Цацков
д-р Зоранчо Малиниов
д-р Звонимир Николовски
д-р Трајче Нацев
м-р Александар Донски
м-р Оливер Цацков

Главен и одговорен уредник

д-р Кирил Цацков

Единица на Универзитетот
Институт за историја и археологија

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „Европа 92“ - Кочани
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Институт за историја и археологија
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

СОДРЖИНА

м-р Александар Донски ВОВЕД	7
д-р Тодор Чепреганов, д-р Ѓорѓи Чакарјаневски МАКЕДОНИЗМОТ ВО ВРЕМЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ	9
д-р Кирил Цацков НЕОДМИНЛИВАТА ПЕДАГОШКА ДЕЈНОСТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ВО ШТИП И ВО ПРИЛЕП	17
д-р Ѓорѓи Малковски ПРОПАГАНДИТЕ НА БАЛКАНСКИТЕ ДРЖАВИ ВО ВРЕМЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ	25
д-р Силвана Сидоровска-Чуповска ПРОСВЕТАТА ВО ШТИП ВО ВРЕМЕТО НА ПРЕРОДБАТА	31
д-р Александар Илиевски ПЕДАГОШКО-АНДРАГОШКАТА ДЕЈНОСТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ	41
д-р Михајло Георгиевски ПРОСВЕТИТЕЛСКИТЕ ПОГЛЕДИ НА КРАТОВСКИОТ УЧИТЕЛ ДИМИТАР ПОП ЈОСИФОВИЧ, СОВРЕМЕНИК НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ, ИЗНЕСЕНИ ВО НЕГОВИТЕ РАКОПИСИ ОД 1858 И 1869 ГОДИНА	51
м-р Дора Јурукова ЗНАЧЕЊЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ЗА УЧИТЕЛСКАТА ДЕЈНОСТ ВО МАКЕДОНИЈА	57
д-р Наташа Котлар-Трајкова МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ И ПЕТКО РАЧОВ СЛАВЕЈКОВ	61
д-р Билјана Ристовска-Јосифовска ИСТОРИСКИТЕ ПРЕСЕЛБИ ОД МАКЕДОНИЈА ВО ОБЛАСТА ТУЗЛУК ВО БУГАРИЈА (втората половина на XIX и почетокот на XX век)	67

проф. Трајче Мицески, спец. Роберт Конески, дипл.теолог ЕДУКАТИВНО-МЕНАЏЕРСКО-ЛИДЕРСКИТЕ ОДЛИКИ НА ДИРЕКТОРОТ НА НАРОДНОТО УЧИЛИШТЕ ВО ПРИЛЕП (1874-1877) - ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	73
д-р Зоранчо Малинов ФОЛКЛОРНИ И ЕТНОГРАФСКИ МАТЕРИЈАЛИ ПУБЛИКУВАНИ ОД ШТИПЈАНИ КОН КРАЈОТ НА XIX ВЕК	85
д-р Снежана Јованова-Митковска НЕКОИ СОГЛЕДУВАЊА ЗА „ЗВУЧНАТА МЕТОДА“ НА КОВАЧЕВ	97
д-р Александар Трајановски НАРОДНООПШТИНСКИ И ПЕДАГОШКО-БОГОСЛОВСКИ УЧИЛИШТА ВО МАКЕДОНИЈА КОН СРЕДИНАТА НА XIX ВЕК (ПО ПРИМЕРОТ НА УЧИТЕЛСТВУВАЊЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ, Д. МИЛАДИНОВ, СЛ. ДИНГОВА, К. ШАПКАРЕВ И ДРУГИ)	109
д-р Валентина Миронска-Христовска УЛОГАТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ВО МАКЕДОНСКАТА ПРОСВЕТНА ТРАДИЦИЈА	123
м-р Елена Јосимовска УЧИЛИШТАТА ВО ШТИП ПРЕД И ПО ЈОСИФ КОВАЧЕВ	133
м-р Ванѓа Димитријева ЈОСИФ КОВАЧЕВ И ЗНАЧЕЊЕТО НА НЕГОВАТА ЛИЧНОСТ ВО КУЛТУРНОТО ПОЛЕ НА МАКЕДОНИЈА.....	137
м-р Ирена Китанова ЕТИЧКО-ЕСТЕТСКИТЕ СЕГМЕНТИ ВО БУКВАРОТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	141
Донче Ефремов, Емилија Корунска ЈОСИФ КОВАЧЕВ И НЕГОВОТО ВРЕМЕ	145
м-р Оливер Цацков ЈОСИФ КОВАЧЕВ - УЧЕНИК И УЧИТЕЛ.....	151

м-р Ленче Насев ПОГЛЕД КОН ЖИВОТОТ И ДЕЛНОСТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ – ИСТАКНАТ МАКЕДОНСКИ ПЕДАГОГ И РЕФОРМАТОР ОД ШТИП	155
Иван Котев, Милена Цацкова ПРЕРОДБЕНСКОТО ДВИЖЕЊЕ ВО СТРУМИЦА И СТРУМИЧКО И УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА АРСЕНИ КОСТЕНЦЕВ	163
м-р Верица Јосимовска ДЕЛАТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ И ВРЕМЕТО ВО КОЕ ГИ СОЗДАВАШЕ	175
м-р Кире Филов РАЗВОЈОТ НА ПРОСВЕТНАТА ДЕЛНОСТ ВО ШТИП ПРЕД, ЗА ВРЕМЕ И ПО ЈОСИФ КОВАЧЕВ	179
Лидија Камчева ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ И НЕГОВОТО УЧИТЕЛСТВУВАЊЕ ВО ШТИП	185
м-р Марија Коцева ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА УЧИТЕЛИ ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	191

УДК:37.091.113(497.775)
”1874/1877”

проф. Трајче Мицески
Економски факултет - Кочани
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
спец. Роберт Конески, дипл.теолог
црква „Св. Кирил и Методиј“ - Прилеп

**ЕДУКАТИВНО-МЕНАѢРСКО-ЛИДЕРСКИТЕ ОДЛИКИ НА
ДИРЕКТОРОТ НА НАРОДНОТО УЧИЛИШТЕ ВО ПРИЛЕП
(1874-1877) - ЈОСИФ КОВАЧЕВ**

Вовед

Успехот на работењето во една организација особено се рефлектира преку менаѢерско-лидерските особини на директорот во спроведувањето на визијата и стратегијата во интерес на организацијата и пошироко за заедницата.

Во тој поглед, при остварување на своите задачи, директорот е неуморен во своето: размислување, планирање, организирање, екипирање, насочување, дејствување, ефектуирање, остварување и ширење на чувства на прифатеност и задоволство кон пошироката публика во организацијата и опкружувањето.

Најдобри менаѢери односно директори на организации (школи) се оние кои наликуваат на лидери. Лидери или водачи се личности кои насочуваат, кои имаат визија, мотивираат и се полни со ентузијазам.

Овие карактеристики ги красат и учителот и директорот на народното училиште во Прилеп (1874-1877 год.) - Јосиф А.Ковачев.

Учителот и директор Ковачев сето свое педагошко знаење и искуство го вложил за неговиот напредок и напредокот на едукативната дејност. Исто така, тој особено внимание обрнувал и на практичната обука на своите ученици-идни учители, истовремено хористи или активисти по разни хумани области.

Неговиот успех што го постигнал во штипското класно училиште, им дал повод на одговорните лица во прилепската училишна општина, да го поканат Ковачев да дојде за главен учител во Прилеп, за да ги реформира и организира училиштата во градот.

Како учител и директор, Ковачев многу придонесол за квалитативното издигнување на училиштата во Прилеп. Составени биле и нови наставни планови. Училиштата биле од основа реформирани и добиле современа физиономија.

Бидејќи во неговата едукативна активност имале предност богословските и педагошките предмети, особено методиката на основната

настава, тоа претставувало еден вид семинарија, во која учениците добивале заокружено средно образование и се подготвувале за учители.

Како новина, а истовремено и идеја за поздравување, која ја вовел Ковачев е основањето на црковниот хор составен од учениците кои редовно вежбале и пееле во црквата „Св. Благовештение“ во Прилеп.

Во трудот е направен е општ осврт на карактеристиките на еден менаџер-лидер и посебен осврт на менаџерско-лидерската улога на учителот и директор Јосиф Ковачев.

Одликите на еден менаџер-лидер

Лидерот е личност која се почитува и се следи. Се концентрира на стратегијата, идентификува нови можности, ја движи организацијата во нови правци. Тој мора да има способност при насочување на организацијата да стекне доверба, треба да има храброст да преземе акција и ризик, да ги инспирира вработените и да им влева верба за успех. Лидерот за да биде делотворен треба да почитува неколку начела:

- добро да биде осознаен себеси, односно добро да ги познава своите способности за реализација на својата визија и стратегија;
- да се одликува со примерност и убедливост на следбениците во тоа за што се залага;
- да биде оптимист и секогаш да размислува позитивно;
- да тежнее кон најдобрите решенија (со поставување на високи цели, се остварува повеќе);
- да тежнее кон решенија во сè што работи;
- да ги вреднува наградува позитивните резултати;
- да комуницира, што значи внимателно да слуша и отворено да разговара;
- треба да се труди за унапредување на квалитетот на целокупното работење итн.

Ако лидерот се придржува до наведените принципи, неговите следбеници ќе му бидат лојални и процесот на работа ќе се одвива многу полесно.

Значи, менаџментот и лидерството во себе вклучува само и карактеристики на менаџментот и карактеристики на лидерството, како и авторитет, етичност, совесност, визионерство и сè она што води кон успешно остварување на целите.

При остварување на своите задачи менаџерот-лидерот треба да ги спроведе активностите на организирање, планирање, екипирање, насочување (лидерство во потесна смисла) и контрола. За остварување на

сето тоа, менаџерот-лидерот мора да има и формална моќ за напредување која произлегува од хиерахијата и фактичка моќ, која произлегува од неговиот фактички (вистински) авторитет.

Освен тоа, менаџерите-лидери се потребни за спроведување на наведените активности:

- информациски вештини, способност на собирање и дистрибуција на информации, способност за дефинирање и поседување на знаења кои и помагаат на фирмата, вработените и сопствениците;
- интерперсонални вештини - способност за лидерство;
- вештина на одлучување - способност за барање на нови и подобри можности за организација, способност за алоцирање на ресурси, преговарање и решавање на конфликти.

Организирање на работата во организацијата

Современите менаџери-лидери ја организираат работата на вработените, на другите менаџери, на одделите и ресурсите на современ и достапен начин. Секојдневно ја операционализираат стратегијата, им даваат задачи на вработените, кои се во согласност со поставените цели, ја унапредуваат комуникацијата, ги охрабруваат активностите, како што се тренирање на вработените, нивно наградување или спроведување на дисциплински мерки.

Тие правилно ги лоцираат целокупните ресурси, ги мобилизираат вработените, ја организираат внатрешната контрола и го надгледуваат работниот процес.

Овие карактеристики се само дел од активностите што ги поседуваат добрите менаџери, кои наликуваат на лидери. Всушност, спојувањето на карактеристиките на менаџерите и лидерите не е само потреба, туку тоа е неопходно за постигнување на севкупен успех во нивните дејствувања.

Затоа е битно менаџерите да ги препознаваат лидерските карактеристики и да го искористат нивното знаење и нивната харизма.

Менаџерско-лидерските одлики на учителот и директор Јосиф Ковачев

Најдобри менаџери се оние кои наликуваат на лидери. Лидери или водачи се личности кои насочуваат, кои имаат визија, мотивираат и се полни со ентузијазам.

Таква личност со слични карактеристики е и учителот и директорот Јосиф А.Ковачев.

Како класен раководител, Ковачев го организирал штипското училиште по образецот на тогашните руски богословски училишта, каде што престојувал и учел.

Покрај општообразовните, во наставниот план на училиштето видно место заземале богословските и педагошките предмети. Поради ваквиот свој карактер тоа било наречено класно-богословско училиште. Некои автори го сметаат за училиште што давало средно заокружено образование¹.

Ковачев сето свое педагошко знаење и искуство го вложил за неговиот напредок. Особено внимание обрнувал на практичната обука на своите ученици – идни учители.

Под негово раководство учениците од погорните класови хоспитирале и држеле предавања во основното училиште. Тој одржувал нагледни предавања пред своите ученици, за да ги воведо во методиката на новата (гласовна) наставна метода. Неговото училиште брзо се прочуло и станало расадник на новите педагошки идеи. Во него се нашле голем број ученици од различни краишта на Македонија.²

Со успехот што го постигнал во штипското класно училиште, дал повод на прилепската училишна општина да го покани Ковачев да дојде за главен учител во Прилеп за да ги реформира и организира училиштата во градот. Ковачев ја прифатил поканата и во почетокот на 1874/1875 учебна година дошол во Прилеп.

Како учител и директор, Ковачев многу придонесол за квалитативното издигнување на училиштата во Прилеп. По негово настојување, големите училишни простории на општинското училиште биле преградени на помали – за секое одделение и клас по една. Направени биле нови клупи и табли и воведени учебни помагала (географски карти, глобуси и сл.). Составени биле и нови наставни планови. Тој прв тука ја вовел новата гласовна метода. Училиштата биле од основа реформирани и добиле современа физиономија. Ковачев го реорганизира и класното училиште и го приспособил на барањата на општината - да подготвува учители, за кои се чувствувала голема потреба по прилепските села, како и во селата на западна и југозападна Македонија.

Бидејќи во штипското и во прилепското класно училиште предност имале богословските и педагошките предмети, особено методиката на основната настава, тоа претставувало еден вид семинарија во која учениците добивале заокружено средно образование и се подготвувале за учители. За кратко време прилепското четирикласно училиште постигнало извонреден успех.

Јосиф Ковачев учителствувал во Прилеп три години и за тоа време во неговото училиште се подготвиле голем број модерни учители, кои

1) Ванков, Н.И.(1903) Историја на учебното дело в Бѣлгария, Ловеч.121

2) Иванов, И, Северна Македонија.362

се распрснале низ Македонија, ширејќи го духот на новото училиште и новите педагошки идеи. Се споменува како најавторитетен директор на прилепските училишта.³

Општината во своите извештаи со најпофални зборови се изразувала за дејноста на Јосиф Ковачев како учител и директор. Во период од две години од доаѓањето на Ковачев, прилепските училишта, особено „големото“ или „главното“ (класното) се прославили во цела Македонија.⁴

Прилепското училиште било самостојно, се раководело од едно училишно настојателство, избрано од Прилепската црковно-училишна општина.⁵

Наставата дотогаш била насочена на здобивањето на вештината на читањето, кое се изведувало по старата буквена метода, позната во педагошката литература под името номинална метода. Читањето по оваа метода започнувало со изучувањето на буквите. Обновен елемент од кој се поаѓало во запознавањето на буквите било името, односно знакот на буквата, а не нејзиниот глас.

Методски промени кои радикално го измениле изведувањето на наставата се внесуваат со воведувањето на гласовната метода. Оваа метода овозможила еден учител успешно да работи едновременно со многу ученици. На тој начин станале излишни помошниците на учителот, без кои инаку не можело да се замисли изведувањето на наставата во заемните училишта.⁶

Ковачев организирал и педагошко-методски курсеви за учителите кои сакале да ја усвојат новата метода. По Габрово и Штип, каде што учителствувал по доаѓањето од Русија, таков курс во 1874 година организирал и во Прилеп и на тој начин овозможил гласовната метода да најде практична примена и во училиштата во овој дел на Македонија.⁷

Во класното училиште на Ковачев учебниците биле исфрлени од употреба и учениците учеле од белешките составени по неговите предавања.

За имотно-материјалните и хигиенските потреби на училиштата се грижеле училишните настојателства, кои вршеле и контрола и ревизија на работењето на учителите и успехот на учениците. За време на своето учителствување во Прилеп, Ковачев добивал многу пофалби за својата

3) Сто години ново българско училище въ гр. Прилеп, 1843 – 1943. 81

4) Исто .57.

5) Исто 71.

6) Кантарчиев, Р.(1965) Македонското преродбенско училиште, Скопје, Култура. 131-132.

7) Исто 134.

работа од настојателството и општината.⁸ Во финансирањето на работата на училиштата во тоа време со свои парични средства учествувала општината и Егзархијата. Во текот на учебната 1874/1875 година бројот на ученици во прилепските училишта бил околу 600 на број, за што биле потрошени 78.320 златни лири.

Голема важност дал Ковачев на богословските предмети, па училиштето заприлегало на семинарија. Се формирал и црковен хор, кој пеел на празничните денови во црквата.⁹ Учениците биле поделени во групи и секој неделен и празничен ден оделе в црква и пееле на богослужбата. Ова била практична примена на ученото во училиштето по предметите Псалтирија – Црковно пеење. Овие ученици на тие денови пееле заедно со псалтите – певците во црквата, а ова било регулирано со посебен акт на општината и училиштето.¹⁰ Ковачев го афирмира во Прилеп и руското црковно пеење, кое подоцна кај црковните хорови останува како основа на пеењето.

Испитот и годишниот акт се изведувале на отворено во училишниот двор, во присуство на многу народ и во присуство на официјалната турска власт. Уште рано, дворот се исчистувал, се полевал со вода, се ределе табли, карти, цртежи, глобуси, на страна се ределе столови за канетите гости, за публиката, а насреде имало голема маса покриена со чаршав и мноштво вази со цвеќиња на неа. Ова било важен прилог за популаризација на учењето и училиштето на радост на целиот град Прилеп.¹¹

Улогата на учителот и директор Ковачев во просветно и културно издигнување на луѓето преку достапни програми на обука

Ковачев организирал и вечерни часови за возрасни и курсеви по сметководство за трговците од Прилеп и пошироко.

Како хуманист и просветител, Ковачев имал длабоко разбирање за стремежот на народот за своето просветно и културно издигнување и својата педагошка дејност ја насочил на создавање модерно основно училиште – таква просветна институција која ќе му биде блиска и достапна на народот. Негова интимна желба била народните училишта да ги издигне на нивото на народните училишта во тогашна Европа.

8) Трајановски, А.(1988) Црковно-училишните општини во Македонија – Прилог кон историјата на македонските црковно-училишни општини од нивното основање до 70-тите години на XIX век. Скопје, Институт за национална историја. 130-131.

9) Траичев, Г. (1925) Град Прилеп. София, Македонска библиотека.117

10) Шалдев, Х. Поглед на учебното дело в Прилеп, ракопис, Архив Прилеп, Фонд Црковно-училишна општина ДН 44. 391

11) Исто 118

На педагошко поле Јосиф Ковачев не се пројавил само како педагог практичар – со својата дејност на реформирањето на образованието, демократизирањето на народното училиште, подготвување на модерни учители и воопшто како народен просветител, туку и како педагог теоретичар, кој на разгледувањето на основните педагошки проблеми им посветил сериозно внимание.

Според него, целта на воспитанието, односно на образованието треба да биде развивање не само „на умот и срцето“, туку и волјата на личноста. „Времето во кое се даваше образование само на умот и срцето – пишува тој, помина неповратно. Сегашното време бара образование на волјата, воспитание на енергично, смислено и пресметливо работење. Заради тоа и педагогијата денес стои на ставот образованието на умот и срцето да биде средство за образование на волјата и според тоа да се мери“¹² и уште споменува „Педагогијата пред очите има цел човек, тежнее кон целосен развиток на духот и телото...“¹³

Во тесна врска со целта на воспитанието Ковачев ја определува и задачата на народното училиште – да подготвува за практичен живот. „Народното училиште“, вели тој, „има да подготвува за практичниот живот во црквата, семејството, позивот, општеството и државата“.¹⁴ Значи наставата во училиштето треба да има сосем конкретна насока – да ги подготви учениците за идниот живот во средината, во која тие како нејзини членови ќе живеат и работат. Очигледно, вака определувајќи ја целта на воспитанието и задачата на народното училиште, тој се раководел од потребите и интересите на граѓанската класа во 60-тите и 70-тите години на XIX век, кога таа се стремела да ги зачува своите економски и општествени позиции во условите на се позаострена конкурентска борба на домашниот пазар, заради проникнувањето на странскиот капитал.¹⁵

Предавањето на учителот Ковачев го споредува со „орањето и сеенето“, а резултатите од неговата наставна работа со „жетвата и вршидбата“. Сосем е правилна и има своја важност и денес неговата констатација: „Мнозина учители сакаат да жнеат таму, каде ништо не сееле, сакаат оттаму каде треба да дадат и изработат нешто“.

12) Ковачев. И.А.(1873) Школска педагогија или методичко раковоство за учителите и управителите на народните школи, Пловдивъ, Свиштовъ, Солунъ. 21.

13) Исто. 26

14) Исто. 3.

15) Кантарчиев, Р.(1978) Педагошката дејност и погледи на Јосиф Ковачев, Скопје, Просветно дело 9-10/78. 48.

Современите погледи на учителот и директор Ковачев за изведување на наставата

Ковачев во своите дела изнесува драгоцени мисли за тоа како треба да се користат во наставата сликите, географските карти, цртежите, екскурзиите и сл. Тој не може да замисли успешна настава без целосна примена на нагледните средства. Како најважна задача на наставата го истакнува развитокот на мислењето, а за активно и свесно усвојување на знаењата од страна на учениците неопходен услов е наставата да биде интересна и привлечна за нив. „Човекот се учи да мисли само кога се внесува во некоја жива содржина...“

Заслужува внимание неговата идеја за создавање на единствено седумгодишно народно училиште. Со тоа сакал да стави крај на шаренилото од различни видови училишта (заемни, подготвителни, класни...) какви што постоеле во тоа време во Македонија. Тој дури составил и наставен план за вакво училиште. Но, Ковачев се застапувал и за основање на средно училиште со најопшт карактер, кое во себе би ги соединувало: гимназијата, духовната семинарија, препарандиумот земјоделското училиште и негова задача би била да подготвува ученици за повисоки училишни установи (универзитет, духовна академија, политехнички институт). Тој, исто така, се застапувал и за отворање на женски институт, чијашто задача би била да подготвува народни учителки. Ковачев бил за коедукација во образованието.¹⁶

Во главата „Што изискува хигиената од народното училиште“ во книгата „Школска педагогија“ или „Методичко раководство за учителите и управителите на народните школи“, Ковачев разгледува широк круг прашања од областа на физичкото и моралното воспитание. Во првиот дел тој говори за хигиенските услови и нивното значење во формирањето здрави членови на општеството. Ги има предвид, пред сè, условите што хигиената ги одредува со своите нормативи за едно училиште и повикувајќи се на нив Ковачев дава корисни совети за местото на кое треба да се изгради училиштето (да биде суво, издигнато место, на чист воздух, оддалечено од врева и штетни испарувања), за училишната зграда (да се одликува од другите во местото) со посебни простории (покрај училници, да има библиотека, читалница, соба за наставниците, соба за прием на надворешни посетители и сл.), за училишниот мебел и училишните помагала со илустрации, за интензитетот и распоредот на светлината и потребната кубатура на воздухот во училниците и др. Воведува нова организација на часовите со паузи-одмори меѓу нив.¹⁷

16) Исто.59

17) Ковачев. И.А. (1873) Школска педагогија, цит. 103-131

Предмети кои се изучувале во класното училиште биле: Закон Божји, Бугарски јазик, Славјански јазик, Француски јазик, Турски јазик, Сметање, Алгебра, Геометрија, Естетствознание, Физика, Хемија, Бугарска историја, Всеопшта историја, Географија, Сметководение, Рисување, Чертание, Нотно пеење, Краснопис, Псалтикија.

Заклучок

Современите менаџери-лидери ја организираат работата на вработените, на другите менаџери, на одделите и ресурсите на современ и достапен начин. Секојдневно ја операционализираат стратегијата, им даваат задачи на вработените кои се во согласност со поставените цели, ја унапредуваат комуникацијата, ги охрабруваат активностите, како што се тренирање на вработените, нивно наградување или спроведување на дисциплински мерки.

Тие правилно ги алоцираат целокупните ресурси, ги мобилизираат вработените, ја организираат внатрешната контрола и го надгледува работниот процес.

Значи најдобри менаџери се оние кои наликуваат на лидери. Лидери или водачи се личности кои насочуваат, кои имаат визија, мотивираат и се полни со ентузијазам.

Таква личност со слични карактеристики е и учителот и директорот Јосиф А.Ковачев, кој како учител, класен раководител и директор на училишта се одликувал со свите карактеристики и успеси.

Неговиот успех во штипското класно училиште довело Ковачев да биде поканет од страна на прилепската училишна општина да дојде за главен учител во Прилеп.

Како учители директор, Ковачев многу придонесол за квалитативното издигнување на училиштата во Прилеп. Училиштата биле од основа реформирани и добиле современа физиономија.

Бидејќи во штипското и во прилепското класно училиште предност имале богословските и педагошките предмети, особено методиката на основната настава, давајќи голема важност на богословските предмети, па училиштето прилегало на семинарија, во која учениците добивале заокружено средно образование и се подготвувале за учители. За кратко време прилепското четирикласно училиште постигнало извонреден успех.

Се формирал и црковен хор од ученици и други лица, кои во празничните денови пеееле заедно со псалтите – певците во црквата, а ова било регулирано со посебен акт на општината и училиштето.

Испитот и годишниот акт се изведувале на отворено во училишниот двор, во присуство на многу народ и во присуство на официјалната турска власт.

Ковачев организирал и вечерни часови за возрасни и курсеви по сметководство за трговците од Прилеп и пошироко.

Како хуманист и просветител, Ковачев имал длабоко разбирање за стремежот на народот за своето просветно и културно издигнување и својата педагошка дејност ја насочил на создавање модерно основно училиште – таква просветна институција, која ќе му биде блиска и достапна на народот. Негова интимна желба била народните училишта да ги издигне на нивото на народните училишта во тогашна Европа.

Предавањето на учителот Ковачев го споредува со „орањето и сеењето“, а резултатите од неговата наставна работа со „жетвата и вршидбата“. Сосем е правилна и има своја важност и денес неговата констатација: „Мнозина учители сакаат да жнеат таму, каде што ништо не сеале, сакаат оттаму, каде треба да дадат и изработат нешто“.

Ковачев во своите дела изнесува драгоцени мисли за тоа како треба да се користат во наставата сликите, географските карти, цртежите, екскурзиите и сл. Тој не може да замисли успешна настава без целосна примена на нагледните средства. Како најважна задача на наставата го истакнува развитокот на мислењето, а за активно и свесно усвојување на знаењата од страна на учениците, неопходен услов е наставата да биде интересна и привлечна за нив. „Човекот се учи да мисли само кога се внесува во некоја жива содржина...“, кога тој тоа што го учи има практична примена и општествена корисност.

Ковачев во своите пишани говорни елаборации често говорел и за хигиенските услови и нивното значење во формирањето здрави членови на општеството, не само по тело туку и по дух.

На крајот би завршиле дека нашиот интерес на истражување беа менаџерско-лидерските особини на еден учител, директор и визионер, во поглед на организирањето и водењето на работните активности на организацијата и дометот на опкружувањето.

Апстракт

Основна задача на менаџерите е спроведување на визија и стратегија за остварување на очекуваните резултати на организацијата. При остварување на своите задачи, менаџерот треба да: планира, организира, формира екипа-тим, насочува, дејствува, ефектуира и остварува.

Најдобри менаџери се оние кои наликуваат на лидери. Лидери или водачи се личности кои насочуваат, кои имаат визија, мотивираат и се полни со ентузијазам.

Таква личност со слични карактеристики е и учителот и директорот на народното училиште во Прилеп (1874-1877 год.) - Јосиф А.Ковачев.

Наставникот и директор Ковачев сето свое педагошко знаење и искуство го вложил за неговиот напредок и напредокот на едукативната дејност. Исто така, тој особено внимание посветувал и на практичната обука на своите ученици-идни учители, истовремено хористи или активисти по разни хумани области.

Како учители и директор, Ковачев многу придонесол за квалитативното издигнување на училиштата во Прилеп. Составени биле и нови наставни планови. Училиштата биле од основа реформирани и добиле современа физиономија.

Бидејќи во неговата едукативна активност имале предност богословските и педагошките предмети, особено методиката на основната настава, тоа претставувало еден вид семинарија, во која учениците добивале заокружено средно образование и се подготвувале за учители.

Како новина, а истовремено и идеја за поздравување, која ја вовел Ковачев е основањето на црковниот хор составен од учениците кои редовно вежбале и пееле во црквата „Св. Благовештение“ во Прилеп.

Abstract

The main task of managers is to carry out the vision and strategy for achieving the expected results of the organization. In achieving its objectives, managers need to: plan, organize, set up a team-team, directs, acts effected and accomplished.

The best managers are those who are like leaders. Leaders or leaders that guide people who have vision, motivated and enthusiastic. Such a person with similar characteristics is a teacher and director of the folk school in Prilep (1874-1877 year.) Joseph A. Kovachev.

Teacher and director Kovachev all their pedagogical knowledge and experience put on his progress and the progress of educational activities that he work. He also, special attention put on practical training for students-future teachers, while chorists or activists invariousareas.

As a teacher and director, Kovachev give his best for many qualitative rise of schools in Prilep. Were drawn and new curricula. Schools were essentially reformed, and received contemporary physiognomy.

Because of his educational activity, had an advantage Theology and pedagogical subjects, especially the basic methodology of teaching, it was a kind of seminary, where students received rounded secondary education and prepared for teachers.

As a novelty while welcoming the idea, which was introduced Kovachev foundation of the church choir composed of students who regularly practiced and sang in church Blagoveshtenie in Prilep.

Користена литература

- Ванков, Н.И.(1903) *История на учебното дело в България*, Ловеч.
Иванов, И, *Северна Македонија*.
Кантарциев, Р.(1965) *Македонското преродбенско училиште*, Скопје,
Култура.
Кантарциев, Р.(1978) *Педагошката дејност и погледи на Јосиф Ковачев*,
Скопје, Просветно дело 9-10/78.
Ковачев. И.А.(1873) *Школска педагогија или методическо ръководство
за учителите и управителите на народните школи*, Пловдивъ,
Свиштовъ, Солунъ.
*Македонските црковно-училишни општини од нивното основање до 70-
те години на XIX век*. Скопје, Институт за национална историја.
Мицески. Т., Менаџмент и лидерство, Универзитет „Гоце Делчев“, Економски
факултет, Штип.
Трајановски, А.(1988) *Црковно-училишните општини во Македонија –
Прилог кон историјата на
Сто години ново българско училище в гр. Прилеп, 1843 – 1943*.
Траичев, Г. (1925) *Град Прилеп*. София, Македонска библиотека.
Шалдев, Х. *Поглед на учебното дело в Прилеп*, ракопис, Архив Прилеп,
Фонд Црковно училишна општина ДН 44.